

Przeciwdziałanie przestępstwom popęłnianym przez osoby będące pod wpływem alkoholu

Przejdź do produktu na ksiegarnia.beck.pl

Wstęp

Nadużywanie alkoholu stanowi w Polsce istotny problem społeczny¹. Alkohol, jako czynnik kryminogeny, wpływa na stopień przestępczości². Wiele spośród przestępstw jest popełnianych pod wpływem alkoholu, ewentualnie w związku z nadużywaniem lub uzależnieniem od niego.

Przeciwdziałanie przestępstwom popełnianym pod wpływem alkoholu wymaga uwzględnienia różnych perspektyw: sprawcy popełniającego przestępstwo pod wpływem alkoholu, który często nie jest w stanie kontrolować jego spożycia; rodziny zamieszkującej ze sprawcą, którego zachowanie oddziałuje na życie poszczególnych jej członków; pokrzywdzonych oraz całego społeczeństwa ponoszących konsekwencje przestępczego działania sprawcy. Stąd przeciwdziałanie temu zjawisku jest zagadnieniem złożonym, wymagającym kompleksowych, interdyscyplinarnych działań organów ścigania, wymiaru sprawiedliwości i innych instytucji (jak sądowi kuratorzy zawodowi czy człon-

---

¹ Średnia spożycia napojów alkoholowych w 2019 r. w Polsce na jednego mieszkańca w litrach w przeliczeniu na 100% alkoholu wynosiła 9,78 l (PARPA, <https://www.parpa.pl/index.php/badania-i-informacje-statystyczne/statystyki>, dostęp: 18.3.2021 r.). Z badań wynika, że ponad 80% populacji (w wieku 18–64 lata) może być zaliczona do kategorii konsumentów alkoholu; należą do niej osoby, które w ciągu ostatnich 12 miesięcy spożywały alkohol (G. Świątkiewicz, Rozpowszechnienie zaburzeń związanych z alkoholem, s. 260). Przy czym, jak wynika z badań CBOS przeprowadzonych w 2019 r., 56% Polaków deklaruje, że pije alkohol okazjonalnie, 8% badanych spożywa go często, a 33% badanych unika okazji do picia alkoholu bądź w ogóle nie bierze go do ust (Komunikat z badań. Konsumpcja alkoholu w Polsce, Centrum Badania Opinii Społecznej, Nr 151/2019, s. 1, https://www.cbos.pl/SPISKOM.POL/2019/K_151_19.PDF, dostęp: 19.3.2021 r.). Ponadto, szacuje się, że uzależnionych od alkoholu jest w Polsce około 800 000 osób, natomiast pijących szkodliwie (nieuzależnionych od alkoholu) około 2–2,5 mln osób (<http://www.parpa.pl/index.php/33-analazy-badania-raporty/132-statystyki>, dostęp: 18.3.2021 r.).

² Zob. Sprawozdanie z realizacji Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2014–2020 za okres od 1 stycznia do 31 grudnia 2019 r., Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, Warszawa 2020, s. 126, <http://orka.sejm.gov.pl/Druki9ka.nsf/0/C0E-F0195C8B3777BC125860700377425/%24File/696.pdf> (dostęp: 17.3.2021 r.). W 2015 r. w tych kategoriach przestępstw, w których badany jest stan trzeźwości sprawcy, funkcjonariusze Policji zarejestrowali łącznie 306 495 podejrzanym dorosłym, stan trzeźwości ustalono u 173 567 z nich, z czego 71 856 osób było trzeźwych, natomiast 99 678 osób znajdowało się w stanie nietrzeźwości, zatem nietrzeźwi stanowili 57,43% ogółu przebadanych (*ibidem*).

kowie gminnych komisji rozwiązywania problemów alkoholowych), uwzględniających nie tylko aspekt prawny tej problematyki, ale i medyczny. Poza tym dla skutecznego przeciwdziałania przestępstwom popełnianym pod wpływem alkoholu nie jest wystarczające tylko ukaranie sprawcy za popełniony czyn zabroniony. Niezbędne jest zastosowanie jeszcze innych instrumentów, które realnie wpłyną na postawę sprawcy, jego zachowanie, a także poprawią jego jakość życia (tym samym często jego najbliższych), a w konsekwencji powstrzymają sprawcę od powrotu do przestępstwa. Służyć temu może właściwa diagnoza sytuacji sprawcy, zwłaszcza jego uzależnienia od alkoholu.

Dotychczasowe publikacje pozostające w związku z problematyką przeciwdziałania przestępstwom popełnianym pod wpływem alkoholu koncentrują się na różnych jej wątkach³, natomiast brak jest całościowego opracowania w tym zakresie. W niniejszej monografii podjęto próbę bardziej kompleksowego ujęcia przedmiotowej tematyki, usystematyzowania jej, co ma znaczenie zwłaszcza z perspektywy praktycznej. Niemniej jednak, obszerna i wieloaspektowa problematyka podjętego tematu uniemożliwia wyczerpujące studium wszystkich kwestii jego dotyczących. Z tego względu skoncentrowano się przede wszystkim na zagadnieniach związanych ze stosowaniem dostępnych instrumentów prawnych podczas postępowania karnego (przygotowawczego, jurysdykcyjnego, wykonawczego), a także niezwiązanych z procesem karnym, a realizowanych na podstawie ustawy z 26.10.1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi⁴. Przytoczono także medyczne i psychologiczne aspekty związane z nadużywaniem alkoholu, bowiem wiedza

---

³ Problematyka szkodliwości alkoholu, uzależnienia od niego jest stosunkowo często analizowana w literaturze zwłaszcza z zakresu nauk medycznych, psychologii np.: *B.T. Woronowicz, Uzależnienia. Geneza, terapia, powrót do zdrowia*, Poznań 2009; *L. Cierpiałkowska, J. Chodkiewicz, Uzależnienie od alkoholu. Oblicza problemu*, Warszawa 2020. Natomiast aspekty prawne problematyki przeciwdziałania przestępstwom popełnianym pod wpływem alkoholu opisywane w publikacjach koncentrują się bądź na poszczególnych przestępstwach [np. *A. Więcek-Durańska, Orzekanie oraz wykonywanie obowiązku probacyjnego w postaci uczestnictwa w oddziaływaniach korekcyjno-edukacyjnych wobec skazanych z art. 178a k.k. (na podstawie art. 72 § 1 pkt 6b k.k.)*, Warszawa 2015], bądź na określonych formach działania różnych instytucji (np.: *O. Kąsowska, Możliwości zobowiązania skazanego do podjęcia leczenia odwykowego, terapeutycznego, oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych. Metody prowadzenia terapii, programów korekcyjno-edukacyjnych, profilaktycznych*, *Probacja* 2014, Nr 4; *A. Kwieciński, Prawnokarne aspekty terapii skazanych uzależnionych od alkoholu*, *Ius Novum* 2014, Nr 3; *Ł. Cora, Zatrzymanie administracyjne na podstawie art. 40 ust. 1 ustawy o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi*, *Prok. i Pr.* 2008, Nr 5; *I. Niżnik-Dobosz, M. Koszowski, Ustawa o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi. Komentarz*, Warszawa 2020).

⁴ T.j. Dz.U. z 2021 r. poz. 1119.

na ich temat daje szansę właściwej aplikacji dostępnych środków. Celem niniejszej pracy jest przedstawienie i analiza istniejących form działania organów ścigania, wymiaru sprawiedliwości i innych wybranych instytucji mogących mieć istotne znaczenie w przeciwdziałaniu przestępstw popełnianym przez osoby będące pod wpływem alkoholu, ukierunkowanych przede wszystkim na ograniczenie jego spożywania przez sprawców.

Rozważania zawarte w monografii podzielono na trzy rozdziały.

Rozdział I koncentruje się na podstawowych pojęciach związanych ze spożywaniem alkoholu. Scharakteryzowano środek psychoaktywny, jakim jest alkohol, określono jego wpływ na organizm, a także opisano jedną z zasadniczych konsekwencji jego spożywania, tj. uzależnienie od alkoholu. Charakter przestępczości związanej z nadużywaniem alkoholu, a także formy reagowania na nią przez organy ścigania, wymiaru sprawiedliwości wymagają posiadania specjalistycznej wiedzy z zakresu poszczególnych dyscyplin naukowych zajmujących się przedmiotową problematyką. Tym bardziej, że pojęcia zawarte w aktach normatywnych związane ze spożywaniem alkoholu często są niezdefiniowane, a ich znaczenie niejednokrotnie na gruncie różnych dyscyplin naukowych jest niejednolite. Z tego względu, w rozdziale I przywołano terminologię i definicje związane ze spożywaniem alkoholu, oparte na aktach normatywnych, literaturze psychologicznej, psychiatrycznej, medycznej. Ponadto w rozdziale tym przytoczono katalog przestępstw popełnianych przez osoby będące pod wpływem alkoholu.

Rozdział II stanowi najobszerniejszą część rozważań, poświęcony został formom działania organów ścigania, wymiaru sprawiedliwości i innych instytucji w przeciwdziałaniu przestępstw popełnianym przez osoby będące pod wpływem alkoholu. W ramach tego rozdziału opisano instytucję doprowadzenia do izby wytrzeźwień, stanowiącą doraźną formę zapobiegania skutkom nadużywania alkoholu⁵ oraz działania wymiaru sprawiedliwości i innych instytucji ukierunkowane na ograniczenie spożywania alkoholu przez sprawców przestępstw popełnianych pod jego wpływem. Istnieje wiele różnorodnych form działania nastawionych na przeciwdziałanie zjawisku nadużywania alkoholu, uzależnienia od niego, a tym samym i przestępczości z nim związanej – poczynając od profilaktyki uzależnień po samą terapię. W tego rodzaju dzia-

---

⁵ Por. Informacja o wynikach kontroli prawidłowości funkcjonowania izb wytrzeźwień ze szczególnym uwzględnieniem warunków przyjmowania i przetrzymywania osób zatrzymanych oraz poszanowania ich praw, Najwyższa Izba Kontroli, Delegatura w Poznaniu, Poznań 2007, <https://www.nik.gov.pl/kontrola/wyniki-kontroli-nik/kontrola,536.html> (dostęp: 17.3.2021 r.), s. 6.

łania zaangażowanych jest szereg podmiotów i instytucji, takich jak: gminne komisje rozwiązywania problemów alkoholowych, kuratorzy sądowi, Policja, Prokuratura, sąd, a także psychoterapeuci, placówki leczenia uzależnienia od alkoholu, a nawet szkoły (np. uświadamiające na temat szkodliwości spożywania alkoholu). Wobec tak szerokiego katalogu możliwych form działania, w przedmiotowym rozdziale ograniczono się do czynności podejmowanych zwłaszcza w związku z przestępczymi działaniami sprawcy będącego pod wpływem alkoholu, stanowiących przede wszystkim reakcję na jego zachowanie i powiązanych z jego resocjalizacją. W związku z wpływem uzależnienia od alkoholu na postępowanie sprawcy, na przebieg jego resocjalizacji, skoncentrowano się na regulacjach prawnych dotyczących leczenia tego uzależnienia, tj.: leczeniu odwykowym na gruncie przepisów ustawy o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi, terapii uzależnień jako środka zabezpieczającym (art. 93a § 1 pkt 3 KK), leczeniu skazanych uzależnionych od alkoholu w zakładach karnych w trybie art. 117 KKW, a także systemie terapeutycznym odbywania kary pozbawienia wolności przez skazanych uzależnionych od alkoholu (art. 81 pkt 2 KKW). W rozdziale II opisano również obowiązki związane z poddaniem sprawcy próbie, które nakładane są na sprawców przestępstw popełnianych pod wpływem alkoholu: obowiązek powstrzymania się od nadużywania alkoholu, obowiązek poddania się terapii uzależnień, obowiązek uczestnictwa w oddziaływaniach korekcyjno-edukacyjnych (art. 72 § 1 pkt 5, 6, 6b KK). Poddano analizie przede wszystkim zasadność stosowania wymienionych obowiązków wobec wskazanej grupy sprawców, uwzględniając dotychczasowe orzecznictwo oraz stanowiska przedstawicieli doktryny. Dodatkowo przybliżono obowiązki oraz czynności zawodowych kuratorów sądowych wykonujących orzeczenia w sprawach karnych charakterystyczne w sprawowaniu dozoru nad sprawcami, którzy popełnili przestępstwo pod wpływem alkoholu bądź w związku z uzależnieniem od niego.

Podstawę źródłową części teoretycznej monografii stanowią przede wszystkim akty normatywne prawa polskiego, w szczególności z zakresu prawa karnego materialnego, procesowego, wykonawczego, orzecznictwo sądów powszechnych i Sądu Najwyższego oraz fachowa literatura poświęcona zagadnieniom dotyczącym przeciwdziałania przestępczości związanej ze spożywaniem alkoholu przez sprawców. Wykorzystana literatura nie ma wyłącznie prawniczego charakteru, bowiem tworzenie w szczególności rozdziału I wymagało materiałów będących opracowaniami z zakresu medycyny i psychologii.

Rozdział III monografii poświęcony został analizie praktyki stosowania dostępnych instrumentów prawnych służących przeciwdziałaniu przestępstwom

popelnianym pod wpływem alkoholu. Prezentuje badania przeprowadzone na potrzeby tej pracy. I chociaż ze względu na dobór próby badawczej i ograniczony ich zakres nie mogą być podstawą wniosku o ogólnej praktyce, dają możliwość dokonania wstępnej oceny funkcjonowania części z opisywanych w monografii instrumentów prawnych. Ich przeprowadzenie było niezbędne, aby analiz dostępnych środków nie dokonywać w oderwaniu od praktyki stosowania prawa. Celem badania była próba określenia stosowanych w praktyce form działania wymiaru sprawiedliwości w zakresie przeciwdziałania przestępstwom popełnianym przez osoby będące pod wpływem alkoholu (niejednokrotnie od niego uzależnione), przyczyn określonego doboru instrumentów przez sędziów i konsekwencji tego dla sprawców. W badaniu wykorzystano dwie metody badawcze: analizy dokumentów i sondażu diagnostycznego. Podczas pierwszego etapu badań analizie poddane zostały akta sądowe, w których wydano prawomocne orzeczenia w sprawach o przestępstwa popełnione pod wpływem alkoholu. Przeprowadzone zostały w wydziałach karnych trzech warszawskich sądów. Ten etap badań, dzięki analizie prawomocnych orzeczeń kończących sprawy i ich uzasadnień w kontekście materiału dowodowego zgromadzonego w aktach tych spraw, miał na celu przede wszystkim ustalenie, czy przy wydawaniu orzeczeń sędziowie uwzględniają fakt, że sprawca popełnił przestępstwo pod wpływem alkoholu, a także jakimi przesłankami kierują się, dobierając określone instrumenty prawne, a jakich nie uwzględniają. Następny etap badań miał na celu dokonanie wstępnej oceny funkcjonowania orzekanych przez sędziów instrumentów w praktyce. Do tego etapu badań wybrano zawodowych kuratorów sądowych wykonujących orzeczenia w sprawach karnych – kuratorów dla dorosłych (art. 2 KurSądU). Ze względu na posiadane uprawnienia i przysługujący zakres obowiązków, ta grupa respondentów jest w stanie ocenić wykonalność wydawanych przez sądy orzeczeń oraz ich skuteczność. W tym celu zastosowano jako technikę badawczą badanie ankietowe i wywiad. Przeprowadzone badania miały przede wszystkim charakter jakościowy. Ich wyniki stanowią swego rodzaju tło dla analiz prowadzonych w monografii.

[Przejdź do księgarni →](#)